

XORIJIY TILNI O`QITISHDA TALABALARDA PRAGMATIK KOMPETENSIYALARNI SHAKLLANTIRISH IMKONIYATLARI

Bog`dagul Faxriddinovna Qarshiyeva

Pedagogika fanlari bo`yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b.

Termiz davlat universiteti

bkarshieva@mail.ru [ORCID 0009-0006-5922-5118](https://orcid.org/0009-0006-5922-5118)

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada xorijiy tilni o`qitishda talabalarda pragmatik kompetensiyalarni shakllantirish imkoniyatlari haqida bayon qilingan. Xorijiy tilni o`qitishda talabalar uchun pragmatik kompetensiyalarni shakllantirish imkoniyatlari ko`proq ma`qulroq bo`lgan joyida o`rganishning muhim taraflaridan biri. Pragmatik kompetensiyalar, tilni o`rganish jarayonida tilni amaliyotda qo`llash, ma`qullik yaratish, o`z fikrlarini ifoda qilish, va kommunikatsiyada muvaffaqiyatli bo`lishga yo`naltirilgan qobiliyatlar hisoblanadi.

Kalit so`z: kasbiy kompetentlik, pragmatik kompetensiya, integrallashuv, badiiy diskurs, forumlar.

ABSTRACT

This article describes the possibilities of students' formation of pragmatic concepts in foreign language teaching. One of the most important aspects of foreign language learning is the possibility of forming pragmatic competences for students. Pragmatic competences are skills aimed at using the language in practice, creating agreement, expressing one's thoughts, and being successful in communication during language learning.

Keywords: professional competence, pragmatic competence, integration, artistic discourse, forums.

KIRISH

Mamlakatimizda ham chet tillarini o`rganish tizimini takomillashtirish, ta`lim oluvchilarning ingliz tilidan kommunikativ kompetentligini rivojlantirish, bo`lajak mutaxassislarni kasbiy faoliyatga tayyorlashda chet tili o`rganishning ahamiyati, chet tili o`qitish metodikasini takomillashtirish borasida filolog va pedagog olimlar hamda tadqiqotchilar tomonidan ko`plab tadqiqotlar amalga oshirilgan.

Mamlakatimiz oliy ta`lim rivojlanishining turli bosqichlarida talabalar kasbiy tayyorgarligi jarayonining nazariy va ilmiy asoslarini aniqlash va xorijiy tillarni o`qitish asosida

uning kasbiy dasturini ishlab chiqish dolzarb vazifalaridan biri hisoblanadi. Oliy ta'lim muassasalarida xorijiy tillarni o'qitish masalalari orqali mazkur muammolarni o'rganish va ishlab chiqishning dastlabki izlanishlari pedagogika sohasining taniqli olimlari J.Jalolov va G.T.Maxkamovalar tomonidan o'rganilgan. Mazkur olimlarning bo'lajak mutaxassislarni o'qitish va tarbiyalashni amaliyot bilan bog'lashga asoslangan tamoyillari nazariy va amaliy jihatdan yetakchi hisoblanadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI

J.J.Jalolov, L.T.Axmedova, G.T.Maxkamova, G.X.Bakiyevalarning fikrlariga ko'ra, xorijiy tillarni o'rganishdagi kasbiy kompetentlik shaxsning olgan bilimi, ko'nikmasi va tajriba muammolarini hal qilishda qo'llashga tayyorligi tushuniladi. Ta'lim oluvchilarda pragmatik kompetensiyalarni shakllantirish imkoniyatlari Y.T.Umarova tomonidan o'rganilgan, Tadqiqotchi olim tomonidan pragmatik kompetensiyalarini rivojlantirishning didaktik mexanizmi ishlab chiqilgan bo'lib, uning tadqiqotlarida bu boradagi tipik xato va kamchiliklarning oldini olish bo'yicha ilmiy va metodik tavsiyalar berilgan [1, 9].

Ta'lim yo'nalishlari malaka talablarini takomillashtirish bo'yicha hamda chet tilini o'qitish tizimini rivojlantirish, o'rgatish va talabalar bilish darajasini baholash bo'yicha uslubiy va amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan. Yangi pedagogik texnologiyalarga asoslangan ta'lim metodlari asosida chet tilini kasbga yo'naltirilgan va fan bilan integrallashuvi mexanizmining B1, B1+, B2 va C1 darajalari yaratilgan [2, 23].

MUHOKAMA

Bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarining kompetentlik darajasi, ularning ijtimoiy lingvistik tayyorgarligini oshirishga xizmat qiladigan "Bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarining sotsiolingvistik kompetensiyasini shakllantirish" namunasi hamda "Talaba kasbiy kompetentligi sifat shkalasi dasturi" K.J. Riskulova tomonidan ishlab chiqilgan bo'lib, unda diplomatik etiket tushunchasi, ijtimoiy tarmoqlar va ulardan to'g'ri foydalanish, o'z imkoniyatini baholovchi psixologik mashg'ulotlar, destruktiv tashkilotlar va ularning ta'siridan saqlanish, Team building jamoa bilan ishlash texnologiyasi, PR (public relation) dan unumli foydalanish, davomli va sifatli karyera sirlari kabi mavzularda mahorat darslari tashkil etish metodikasi ishlab chiqilgan.

Pragmatik kompetensiyalar o'qitishni amalga oshirishning eng yaxshi yo'llaridan biri o'rganishni amaliyotga asoslashdir. Bu, talabalar uchun savollar va vazifalar orqali real hayot bilan bog'liq muammo va vazifalarni hal qilish, turli kommunikatsiya turlarida qatnashish, va

kutilmagan holatlarda ham muvofiqlikka erishishni o'rganishni o'z ichiga oladi.

Bir necha masalalar va vazifalar orqali talabalarga turli kommunikatsiya ko'rinishlarida gapirish, yozish, ma'lumotlar olish va ularni tushuntirishni o'rganish, ularni amaliy hayotda sinash, ijtimoiy va kasbiy muhitda qatnashish imkoniyatlarini yaratish, hamda ularning o'z fikrlarini rivojlantirish uchun muhit yaratish kabi amaliy mashg'ulotlar qo'llanishi pragmatik kompetensiyalarini shakllantirishga yordam beradi.

NATIJA

Ilmiy manbalar hamda olib borilgan tadqiqot ishlari tahlili natijasida aytish mumkinki, ko'pgina pedagog olimlar o'z tasniflarida xorijiy tillarni bilish kompetentlikni asosiy komponenti sifatida alohida e'tirof etishgan. Pragmatik kompetensiyalarni shakllantirish imkoniyatlari quyidagi belgilarga ega:

1. Gaplashish uslubi va ko'rsatkichlar:

Til foydalanuvchilari badiiy diskurslarda mavjud bo'lgan muammo va vaziyatlarga mos ravishda gaplashish uslublarini o'rganishadi.

Misol uchun, so'zlar, ifodalar, takroriy so'zlar, gaplarning boshlanishi va yakunlanishi, interaktiv so'zlar va boshqalar.

2. Foydalanish maqsadi va muhit:

Til foydalanuvchilari mazkur maqsadlarni haqiqiy dunyodagi muammolar yoki vaziyatlar bilan bog'liq ravishda foydalanishni o'rganishadi.

Misol uchun, do'kon, kasb-hunar, o'qitish, ish qilish, oila aloqalari va boshqalar.

3. Salomatlik va xavfsizlik:

Foydalanuvchi salomatlik va xavfsizlikga oid ma'lumotlarni o'rganadi va ularga asosan muammolarni yechish, xizmat ko'rsatish, shikoyatlarni ko'rish, qo'llanish va havolalar to'g'risida ma'lumot olishni o'rganishadi.

Misol uchun, talabalar, o'qituvchilar, oila a'zolari va boshqalar.

4. Sotib olish va savdo muammolari:

Foydalanuvchi savdo va sotib olishning asosiy ko'rsatkichlarini o'rganadi va savdo yoki xizmatlar bilan bog'liq muammo va vaziyatlarni yechishda kompetentlikni oshiradi.

Misol uchun, do'kon, online do'kon, xizmat ko'rsatish kompaniyalari va boshqalar.

5. O'z fikrini bildirish va aralashish:

Foydalanuvchi o'z fikrini ifodalash, fikr va maslahat so'rash, kelishish va munozara qilish, qarashlar qabul qilish va fikr almashishni o'rganadi.

Misol uchun, forumlar, ijtimoiy tarmoqlar, jamiyat tashkilotlari va boshqalar.

6. Ijtimoiy aloqalar va munosabatlar:

Foydalanuvchi ijtimoiy aloqalar va munosabatlarni o'rganadi va ularni boshqarishga xodim bo'ladi.

Misol uchun, do'stlar, oila a'zolari, ish sodir etish joylari va boshqalar.

7. O'zini ta'kidlash va ma'lumot so'rash:

Foydalanuvchi o'zini ta'kidlash, ma'lumot so'rish, ma'lumotlarni qidirish, ma'lumotlar bazasidan foydalanish va ma'lumotlarni baholashni o'rganadi.

Misol uchun, qidiruv sistemalari, ilmiy ma'lumotlar, elektron kutubxonalar va boshqalar.

8. Texnologik kompetensiyalar:

Foydalanuvchi texnologik vositalardan foydalanish, internet va kompyuter bilan ishlashni o'rganadi.

Misol uchun, kompyuter dasturlari, internet brauzerlari, elektron pochta, ijtimoiy tarmoqlar va boshqalar.

Bu kompetensiyalar foydalanuvchilarga turli sohalarda samarali va o'zlashtirilgan kommunikatsiya qurish, muammo va vaziyatlarni yechish, o'z fikrini ifodalash va ma'lumotlarni topishda yordam beradi. Bu esa ularning kompetentlik darajasini oshiradi va ularni turli sohalarda muvaffaqiyatli bo'lishiga yordam beradi.

XULOSA

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, tillarni bilish va birinchi navbatda, xalqaro muloqot tillarini bilish zamonaviy ta'limning eng muhim asosiy ko'rsatkichlaridan biri hisoblanadi. Shaxs ongini, uning ijtimoiy harakatchanlik qobiliyatini shakllantirgan holda, u ko'p madaniyatli va ko'p tilli jamiyatda inson hayotining muhim vositasi bo'lib xizmat qiladi, xilma-xil jahon siyosati va madaniyatiga kirishni ta'minlaydi hamda turli tillar va madaniyatlar tashuvchilari bo'lgan xalqlar o'rtasida o'zaro bir birini tushunishga ulkan hissa qo'shadi degan hulosaga kelishimiz mumkin.

REFERENCES

1. Umarova Y.T. Til ta'limida matn tahlili orqali talabalarda pragmatik kompetensiyani rivojlantirish. Ped.f.f.dok.(PhD) diss.avtoref. -Namangan. 2020.-53 b.
2. Rashidova F.M. O'zbekiston uzluksiz ta'lim tizimida CEFRni tatbiq etishning konseptual-metodik asoslarini takomillashtirish (ingliz tili misolida). Avtoref. ped. fan. dokt. (DSc) – T.: 2017. –67 b.
3. Karshiyeva, B. (2023). Solving complex communicative-

knowledge tasks based on integrated bilingual education in English. *Interpretation and Researches*, 1(18).

<https://interpretationandresearches.uz/index.php/iar/article/view/1538>

4. Karshieva Bogdagul Faxriddinovna, . (2023). Theoretical views of teaching English to engineering students. *The American Journal of Social Science and Education Innovations*, 5(12), 113–116.

<https://doi.org/10.37547/tajssei/Volume05Issue12-15>

5. Karshieva B.F. (2023). A component of professional communicative competence in English is professional engineering knowledge. *Journal of Universal Science Research*, 1(12), 257–261. Retrieved from

<https://universalpublishings.com/index.php/jusr/article/view/3290>

6. Faxriddinovna, Karshieva Bogdagul. "THEORETICAL VIEWS OF TEACHING ENGLISH TO ENGINEERING STUDENTS." *The American Journal of Social Science and Education Innovations* 5.12 (2023): 113-116.

7. Karshieva, B. "PROFESSIONAL ENGINEERING KNOWLEDGE AS A COMPONENT OF PROFESSIONAL COMMUNICATIVE COMPETENCE IN ENGLISH". *Educational Research in Universal Sciences*, vol. 1, no. 6, Nov. 2022, pp. 425-8, <http://erus.uz/index.php/er/article/view/590>.